

Avdelning
Utvärderingsavdelningen
Handläggare
Margareta Stark
08-563 086 02
margareta.stark@uka.se

Socialdepartementet

Universitetskanslersämbetets yttrande över betänkandet Effektiv vård (SOU 2016:2)

Ert dnr S2016/00212/FS

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har anmodats att lämna synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet *Effektiv vård*, SOU 2016:2. I remissvaret väljer UKÄ att lämna synpunkter på några av de förslag där ämbetets sakkunskap kan vara av särskild relevans.

Sammanfattning

UKÄ ser positivt på samverkan, både på regional och nationell nivå, och instämmer i att dimensioneringen av utbildningarna bör ses över. Vidare anser UKÄ att det inte är nödvändigt att se över utformningen av sjuksköterske- och specialistsjuksköterskeexamen i nuläget.

Synpunkter på betänkandets förslag

16.1 Nationell samordning

Betänkandet ger olika förslag på en nationell samverkansorganisation för samverkan mellan staten och huvudmännen i frågor om kompetensförsörjning och om den befintliga kompetensen kan användas mer effektivt. De områden som, enligt betänkandet, i första hand bör hanteras inom denna samverkansorganisation är grund- och vidareutbildningarnas dimensionering, innehåll och utformning samt principiella övergripande kompetenskrav.

UKÄ är insatt i att det finns önskemål om ett nationellt samverkansorgan för yrken och utbildningar inom hälso- och sjukvården, för att bland annat garantera att tillräckligt många specialistsjuksköterskor utbildas och att utbildningen inte skiljer sig över landet. UKÄ har också tidigare haft i uppdrag, i samråd med Socialstyrelsen, att föreslå hur de lärosäten som har tillstånd att utfärda specialistsjuksköterskeexamen i ökad utsträckning ska kunna samverka sinsemellan och bättre samverka med hälso- och sjukvården (*Specialistsjuksköterskor och vårdens behov – en intervjustudie*, Universitetskanslersämbetet 2014:8).

I examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), finns examensbeskrivningar för de examina som är aktuella här, till exempel för sjuksköterskeexamen och specialistsjuksköterskeexamen. Utifrån dessa, och utifrån de allmänna mål för utbildning som anges i 1 kap. högskolelagen (1992:1434), beslutar lärosätena om utbildningens innehåll. Sjuksköterskeutbildningen omfattas även av EU:s yrkeskvalifikationsdirektiv (Direktiv 2005/36/EG), bland annat avseende fördelningen

mellan teoretisk och den klinisk utbildning. Den 15 april 2016 trädde dessutom lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer i kraft.

Lärosätena beslutar själva om sammansättning och dimensionering av den utbildning de ger. Varje lärosäte har det fulla ansvaret för sin ekonomi, och måste täcka sina kostnader. Verksamheten är beroende av goda planeringsförutsättningar, men sedan några år varierar regeringens omfördelning av resurser mellan lärosäten stort från år till år. Ett exempel är att regeringen i regleringsbrev har angett att antalet programnybörjare, som en satsning, ska öka på vissa utbildningar budgetåret 2016, vilket inbegriper utbildning som leder till specialistsjuksköterskeexamen (se bilaga 7 till regleringsbrev för budgetåret 2016). Det innebär att utbildningsvolymen förväntas öka eller minska snabbt, ofta med kort varsel, vilket gör lärosätenas verksamhet svårplanerad (se Universitet och högskolor, Årsrapport 2014, Universitetskanslersämbetet rapport 2014:1).

När det gäller kompetensförsörjning har Socialstyrelsen sedan tidigare i uppdrag att informera om tillgång och efterfrågan på olika grupper inom hälso- och sjukvården, bland annat sjuksköterskor, barnmorskor och läkare, genom det nationella planeringsstödet (NPS). Socialstyrelsen fick i december 2015 i uppdrag att utvidga NPS till att bland annat omfatta fler yrkesgrupper, som specialistsjuksköterskor, och att inom ramen för NPS skapa en mötesplats för diskussion av kompetensförsörjning nationellt. Det är UKÄ:s uppfattning att prognosverksamheten kan behöva stärkas för att alla aktörer ska ha en gemensam, långsiktig, bild att utgå utifrån när det gäller det nationella kompetensbehovet och i detta arbete kan även UKÄ bidra med erfarenhet och kompetens. Om de kompetensbehov som finns kommuniceras till och diskuteras med lärosätena ökar förutsättningarna för att kompetensbehoven ska kunna tillfredsställas.

Utredaren påtalar även det stora problemet med den sjunkande andelen specialistutbildade sjuksköterskor. Kartläggning av behovet av dessa sjuksköterskor, samt dimensionering och utformning av utbildningarna, diskuteras bland annat i detta sammanhang. Enligt UKÄ är dock det största problemet svårigheten att få tillräckligt många att söka och påbörja utbildningen (*Specialistsjuksköterskor och vårdens behov – en intervjustudie*, Universitetskanslersämbetet 2014:8). Antalet nybörjare för 2015 visar att den sjunkande trenden inte har vänt.

Sammanfattningsvis anser UKÄ att nationell samverkan kan främja den ömsesidiga kunskapen om varandras villkor och verksamheter och uppmärksamma regelverk som försvårar samverkan. UKÄ ser positivt på den samverkan som ofta finns, inom regionen och även mellan lärosäten, och anser att det är viktigt att den fortsätter att utvecklas. UKÄ instämmer i att dimensioneringen av grund- och vidareutbildningarna bör ses över.

16.2 Utred sjuksköterskeutbildningen och specialistsjuksköterskeutbildningen

I betänkandet föreslås att regeringen tillsätter en utredning för att ta ställning till utformningen av både sjuksköterske- och specialistsjuksköterskeutbildningen. Utredaren framhåller bland annat att det föreligger svag koppling mellan praktisk tjänstgöring och teoretisk utbildning och att en översyn i första hand ska gälla utbildningens avvägning mellan teoretisk och praktisk utbildning.

UKÄ:s föregångare Högskoleverket har på uppdrag av regeringen utrett hur specialistsjuksköterskeexamen bör utformas för att skapa förutsättningar för att utbildningen ska kunna följa kunskapsutvecklingen inom vården (*Sjuksköterskors specialistutbildning – vilket slags examen?* Högskoleverket 2010:5R). Rapporten remitterades. Med anledning av remissinstansernas synpunkter utökades examensbeskrivningen för specialistsjuksköterskeexamen med en ny, mer öppen inriktning från den 1 augusti 2013. En översyn av specialistsjuksköterskeutbildningen är därför gjord relativt nyligen. Ämbetet anser att det är viktigt att de nyligen införda förändringarna får tid att implementeras, innan en ny översyn görs.

Mot bakgrund av den av UKÄ nyligen avslutade kvalitetsutvärderingen av sjuksköterskeutbildningen (reg.nr 411-00339-13) och specialistsjuksköterskeutbildningarna (reg.nr 411-00439-13, reg. nr 411-00440-13, reg. nr 411-00441-13 och reg. nr 411-00442-13), instämmer UKÄ i att det i vissa fall förekommer svag koppling mellan den teoretiska och den kliniska, verksamhetsförlagda utbildningen. UKÄ anser dock att detta bör kunna åtgärdas inom de befintliga utbildningarna, utifrån de nationella examensmålen som finns för respektive utbildning (examensordningen, bilaga 2, högskoleförordningen). Här vill UKÄ understryka vikten av att de teoretiska och kliniska delarna av utbildningen hålls samman och att båda delarna står under lärosätets ansvar.

Utifrån ovanstående resonemang anser UKÄ att det inte är nödvändigt att se över utformningen av sjuksköterske- och specialistsjuksköterskeexamen i nuläget. De problem som påtalas i betänkandet kan lösas inom ramen för nuvarande utbildningar och det är viktigt att de förändringar som genomförs får implementeras fullt ut.

Beslut

Beslut om yttrandet har tagits av universitetskanslern Harriet Wallberg efter föredragning av utredare Margareta Stark i närvaro av strategi- och planeringsansvarig Per Westman, avdelningschefen Karin Järplid Linde och enhetschef Lisa Jämstved Lundmark. I ärendets beredning har även utredare Aija Sadurskis, utredare Gun Eriksson och verksjurist Marie Stern Wärn deltagit.

Harriet Wallberg

Margareta Stark